

ARCON FORMÁLT VILÁGKÉP

KARIKATÚRÁK

HATVANY LAJOSRÓL

(Budapest, 1880. október. 28. – Budapest, 1961. január 12.)

Hatvany Lajos kora művészi, irodalmi szemléletét meghatározó egyéniség volt, s sokakat ismert azok közül, akik a főváros, de Magyarország és Európa szellemi életét meghatározták. Hol konfliktusba torkollott makacs, érvei mellett kitartó egyénisége miatt, hol pedig hálás köszönet áramlott felé a magyar értelmiség soraiból.

Középiskolai tanulmányai után a Freiburg im Breisgau-i egyetemen tanult, de a budapesti egyetemen szerzett diplomát 1904-ben. Ettől kezdve rendszeres publicisztikai tevékenységet fejtett ki, főként német lapokban. Berlinben, Münchenben és Párizsban élt, majd 1908-ban a *Nyugat* egyik alapítója és az anyagi felelősség részese. 1911-ben megvált a *Nyugattól*, mert nem értett egyet Osvát Ernő elgondolásaival. Ezután Berlinben tartózkodik, ahonnan csak az első világháború alatt tér haza. 1917-19-ig a *Pesti Napló* szerkesztője, 1918-ban megindítja rövid életű *Eszendő* című folyóiratát. Részt vesz az őszirózsás forradalom vezetésében. A forradalmak bukása után, a Tanácsköztársaság elől Bécsbe emigrál, ahonnan 1927-ben tér haza. Forradalmi szerepe és külföldi sajtótevékenysége miatt bebörtönzik, 1928 őszén szabadul. A fasizmus elől 1938-ban ismét emigrál. 1947-ig Angliában él. 1959-ben Kossuth-díjat kapott, 1960-ban a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja lett.

KARIKATÚRÁK

PIM 61.1060.1. SZIGETHY ISTVÁN: Hatvany Lajos (ceruza)

PIM 61.1072.1 SZIGETHY ISTVÁN: Hatvany Lajos (tempera)

Festő, grafikus. (1891, Erzsébetváros - 1966, Budapest) 1907 – 11 között a Képzőművészeti Főiskolán Ferenczy Károly és Zemplény Tivadar növendéke volt, majd Nagybányán és Münchenben tanult. Jó barátságba került Bohacsek Edével. 1913-ban a portréját is megfestette. A két világháború között főleg újságrajzoló és karikaturistaként működött. 1917-től szerepelt kiállításokon. 1916-ban ex libris-kötete jelent meg Kolozsvárott, Karinthy Frigyes előszavával. A 30-as években részben Bp.-en, részben Berlinben dolgozott, több német lap (*Simplicissimus*, *Jugend* stb.) munkatársa volt. Tollrajzait, rézkarcait, politikai gúnyrajzait 1922-ben *Grotesque* címmel rézkarcappában adta ki melyhez Kosztolányi Dezső írt bevezetőt. 1932-es hazatérése után egyike lett a budapesti újságok legkedveltebb karikaturistáinak. Festészetében az expresszionizmus és szürrealizmus formajegyeit egyesítette, groteszk figurái legtöbbször szimbolikus tartalmúak. Számos kiállítása volt Budapesten (1923, 1927, 1940, 1947) és külföldön (1930: Berlin; 1948: Princeton; 1962: Stuttgart, Erlangen; 1963: Frankfurt; 1965: Hamburg, München). – Irod. Tölgyesi János: Sz. I. műteremkiállítása (*Művészet*, 1966. szept.); Dévényi Iván: Sz. I. (Nekrológ, *Művészet*, 1966. nov.)

PIM 61.1116.1 HÉVIZI PIROSKA: Hatvany Lajos (tempera)

festő, grafikus (*Kolozsvár, 1911. április 11.–Budapest, 1994. november 20.*) Művészeti tanulmányait Gallé Tibor, Iványi Grünwald Béla és Szüle Péter szabadiskoláiban végezte. 1983: SZOT-díj. Tanulmányutakon járt Olaszországban és Lengyelországban, Csehországban, Romániában, az USA-ban. 1939-40-ben Párizsban divattervezőként dolgozott, a hazai művészeti életbe csak 1946-ban kapcsolódott be. Illusztrálással (Móra Ferenc: *Kincskereső kis ködmön* 1951.), portréfestéssel, táj- és zsánerábrázolással foglalkozott. Előszóval választotta képei témájaként a munkásmozgalom eseményeit és kiemelkedő alakjait. Kiállításai: 1964 • Magyar Optikai Művek Kultúrház, Budapest, 1965, 1976 • Fővárosi Művelődési Ház, Budapest, 1968 • Hazafias Népfront XI. ker. székháza, Budapest, 1976 • Győr • Miskolc.

PIM 74.138.1. GÖNDÖR IMRE: Hatvany Lajos (szén)

Emery I. Gondor (1890-1977) A budapesti Iparművészeti Főiskolán tanult, majd a Lipcsei Akadémián. 1936-ban emigrált az Amerikai Egyesült Államokba, de előtte Bécsben, Dániában, Berlinben és Londonban is dolgozott különböző újságoknál, mint hivatásos karikatúrista, illusztrátor és fotós. Emellett könyveket illusztrált és a munkásságát az USA-ban is folytatta. Alkotásaira nagy hatással volt az amerikai művészet. Művészi tevékenységét folytatva mint gyermekpszichológus dolgozott, s könyvet írt a művészet- és játékterápiáról (1954). A New York-i Orvosi Egyetem Pszichiátriája professzorának az asszisztense volt.

PIM 76.161.1. HERMANN LIPÓT: Hatvany Lajos (ceruza)

Nagyszentmiklós, 1884 - 1972, Budapest 1901-től Budapesten tanult, 1905-ben Münchenben képezte magát, 1908-tól ismét a Mintarajziskola növendéke lett: Balló Edénél, Hegedűs Lászlónál és Zemplényi Tivadarnál is tanult. A Kakas Márton és a Borsszem Jankó című élclapok számára készít karikatúrákat, gyakran a Harag álnevet használva, de jelennek meg rajzai a Vasárnapi Újság hasábjain is. Egyébként a Mintarajziskolában nemcsak. 1909-1910 között Berlinben dolgozott. A kecskeméti művésztelep alapító tagja volt. 1911-ben Párizsba, Pascin szabadiskolájába ment. 1914-ben olaszországi tanulmányutat tett, a háború kirobbanásakor hadifestőnek állt. 1920-ban a Szinyei Társaság létrehozásában játszott tevékeny szerepet, 1928-1946 között a művészcsoporthoz kiállításait rendezte. A harmincas évek elején vissza-visszatért Olaszországba, Párizsba, Münchenbe. 1921-től az OMIKE (Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesület) szabadiskolájában, 1929-től Szentendrén tanított. A második világháború után több helyen alkotott, így Zsenyén, Szolnokon is. Írásos hagyatéka, köztük a gyermekkorától vezetett naplói a korszak gazdag forrásanyagát jelentik.

HLM 75.137. – 75.152. Herman Lipót: Hatvany Lajosról

HLM 75.1561. Hermann Lipót: PETŐFI SÁNDOR

Bár folyton készül a nagy Petőfi-életmű összefoglalására, de ez csak élete végén valósult meg. Csak a háború után jött haza. Akkor ünnepelve fogadják, egyetemi tanár lesz, a Tudományos Akadémia is meghívta tagjai közé. És visszatérhet az ifjúkor óta kísértő feladathoz: Petőfihez. Öt óriási kötetben írja meg "Petőfi napjai" címen líráink főklasszikusának életrajzát.

HLM 75.153.1. Hermann Lipót: Hatvany család

PIM 78.60.1. FEIKS JENŐ: Hatvany Lajos

(Kaposvár, 1878. május 17. – Budapest, 1939. szeptember 25.) magyar festő, Molnár Ferenc író barátja. Párizsban, majd Münchenben Hollósy Simonnál tanult. Eleinte humoros rajzai jelentek meg élclapokban (Fliegende Blätter stb.). Impresszionista majd szecessziós olajképeket is festett. Több külföldi társaság, így a berlini Sezession, a Deutscher Künstlerbund és a párizsi Salon d'Automne is a tagjai közé választotta. Négy időszaki kiállítása volt a budapesti Ernst Múzeumban. 1926-ban haladó szellemű festő szabadiskolát nyitott Budapesten; amelynek a tanárai közé tartoztak Kernstok Károly, Rippl-Rónai József és Vedres Márk.

PIM 77.118.1. Vértes Jenő: Hatvany Lajos (ceruza)

PIM 92.52.1. VADÁSZ MIKLÓS: Hatvany Lajos (ceruza)

Festőművész, grafikus, plakáttervező, illusztrátor (Budapest, 1881 – Párizs, 1927.) Az Iparművészeti Iskolán tanult. Illusztrációival, akvarelljeivel és plakátjaival hamar kitűnt, magára vonta a figyelmet. Dolgozott a Borsszem Jankó lapnak is. Munkái Az Estben jelentek meg, majd Párizsba ment, ahol a „Le Rire” hetilap munkatársa lett. Különösen a nagyvárosi élet jellegzetes alakjait ábrázolta rajzain, de finom akvarelleket is készített. Az I. világháború után Párizsban telepedett le. Az "Assiette au beurre" szatirikus rajzos hetilapban is (két számában egész sorozatként) jelentek meg művei. A század eleji magyar plakátművészet egyik legjelentősebb képviselője volt. Virtuóz grafikai készségét, s az íróval együttműködő illusztrátori tehetségét

méltatták leginkább. Több műve a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményében van. 1908-ban és 1911-ben állami alakrajzdíjat, 1906-ban Milánóban aranyérmert nyert. Több kollektív kiállításon is részt vet: 1902-ben a Múcsarnokban, 1912-ben és 1915-ben az Ernst Múzeumban, majd 1928-ban a Nemzeti Szalon emlékkiállítás rendezett munkáiból.

PIM 92.49.1. készítette: MAJOR HENRIK (ceruza)

Művésznevén **Sicu** (Nagyszalonta, 1889 – New York, 1948.), grafikus és festő. A Képzőművészeti Főiskolán Ferenczy Károly tanítványa volt. Első karikatúrái élelapokban jelentek meg (Fidibusz). 1912-ben a Tevan-könyvtárban jelent meg Békéscsabán a *Komédiások*, 1913-ban pedig ugyanott *Panoptikum* c. írói karikatúraalbuma. 1915-ben önálló kiállítása volt az Ernst Múzeumban. A Tanácsköztársaság bukása után Párizsba emigrált, 1921-ben Hollandiába hívták meg a Telegraph rajzolójának. Onnan Londonba, majd 1923-ban Amerikába ment, ahol politikai rajzolóként és a hollywoodi filmkolónia kedvelt karikaturistájaként működött. 1925-ben ismét Amszterdamban tűnt fel. 1927-ben New Yorkban több más portré mellett elkészítette Charlie Chaplin portróját. Prominens amerikaiakat ábrázoló karikatúraszobroiból kiállítást rendezett és albumot adott ki.

PIM 68.5.1. Csizy(?): Hatvany Lajos 1939 (akvarell)

PIM 92.50.1. Hatvany Lajos készítette n.n.

PIM 92.51.1. Hatvany Lajos készítette: n.n.

HLM 83.12.1 Hatvany Lajos karikatúra. készítette n.n.

HLM 80/051. VARGA IMRE Hatvany Lajos bronz mellszobra

Varga Imre (Siófok, 1923) Amerikai hadifogsága után 1945-ben tért vissza Magyarországra. Pátzyai Pál szobrászművésszel egy véletlen találkozás során ismerkedett meg, majd ezután felvételizett a Képzőművészeti Főiskolára. Főiskolásként a Vasmunkás című szobrával szerepelt az I. Magyar Képzőművészeti kiállításon. A szobrászat minden ágában aktív alkotó: készített kisplasztikákat és érméket, a kiállítótermekbe tervezett munkák mellett munkásságának legjelentősebb területe a köztéri, monumentális kompozíciók tervezése és kivitelezése: emlékművek, portréemlékművek, portrék, díszítőplasztikák. Pályája egy-egy szakaszában készített táblaképeket, grafikákat, gobelineket is. A 60-as évek végétől szobrászatának legfontosabb jellemzője a deheroizálás, a hősök emberközeli szituációba helyezése, az emberi, hétköznapi vonások hangsúlyozása. Emlékműszobrászatának központi alakjai a történelem, valamint a magyar kultúra, művészet kiemelkedő alakjai

HLM 75.37.1., 75.91.1. LESZNAI ANNA: Ady

Édesapja Moscovitz Geyza földbirtokos volt. Gyermekkorá élményvilága egész életében elkísérte, apja birtokán a parasztasszonyoktól tanulta meg a népi hímzést, majd iparművészeti tanulmányokat folytatott Budapesten Bihari Sándor, Párizsban Lucien Simon tanítványaként. Unokatestvére, Hatvany Lajos helyezte el első verseit a *Nyugat*-nál. Első kötetére (*Hazajáró versek*) felfigyelt, és kritikájában méltatta Ady Endre is. Közel állt a Nyolcak művészeti csoporthoz, tulajdonképpen „kültag” volt. 1911-ben a csoport tárlatán folklorisztikus ornamentikájú textíliákkal szerepelt. Néhány első kiadású Ady-kötet címlapját is ő tervezte. Barátai közé tartozott Ady s erős szálaak fűzték a *Nyugat*, a *Husadik Század* és a Vasárnapi Kör legjobbjaihoz. 1919-től bécsi emigrációban élt; Gergely Tibor festőművész felesége lett. 1930-ban hazatértek Budapestre. 1932-ben önálló kiállítása volt az Ernst Múzeumban. Az 1930-as évek végén megint emigrációba kényszerült, 1939-től az Amerikai Egyesült Államokban élt. New Yorkban művészetet oktatott. Utolsó éveiben gyakran hazalátogatott. Végakarátát teljesítve hamvait hazahozták. A legjobb magyar költőnk között tartják számon. Lírai verseinek fő motívumai a kert, a föld, a fa, a virág, a „százkeblű lét” ősi egységét idézi. Meséskönyveit maga illusztrálta, erős hangsúlyt kap a szöveggel együtt a kép is. Önéletrajzi regénye, a *Kezdetben volt a kert* emlékezés és korkép egyben.

Meséinek képei, könyvborítói, illusztrációi, textíliái, amelyekben a magyar népművészet dekoratív elemeit, gazdag színvilágát, derűs koloritját is alkalmazta, a magyaros szecesszió jeles képviselőjévé avatták. Szecessziós stílusú textíliáit a korabeli művészeti folyóiratokban gyakran publikálták. Képzőművészeti alkotásaiból őriz műveket a Magyar Nemzeti Galéria, a pécsi Janus Pannonius Múzeum és a Hatvany Lajos Múzeum Hatvanban.

HLM 83.1.2231., 75.77.1. Lesznai Anna: Ady-párna

Hatvany Lajos a költő halála utáni első évtizedben írta Adyról két főművét: *Ady világa* (1924) és *Ady a kortársak közt* (1927). Hatvany az elsők közt van, akik kísérletet tesznek a költő teljes életművének bemutatására. Elemzéseinek mindenképp azt bizonyítják, hogy az Ady-életmű egészéből, egy nagy központi élményből kiindulva az egyes versek jól megközelíthetők, és az érthetlenség legendája szétfoszlik.

HATVANY LAJOS: Ady a kortársak közt. „Aztán jöttek az Ady-versek a *Budapesti Napló*-ban. Nekem idegen versek. Idegenek akkor is, amikor Ady kötetbe gyűjtötte össze: az *Új versek* kötetébe...ó Gyulai Pál szemináriumában, Aranyon nevelt diák számára, csak antipatikus lehetett. Ezt meg is írtam a *Huszdik Században*. Ez után a bírálat után esett első találkozásunk, a *Huszdik Század* valamelyik lakomáján. Ady felém jött, mellém ült, mondta, hogy Párizsból jön, Párizsba megy. Bírálatomról úgy beszélt nekem, ahogy illett, ahogy megérdemeltem. Udvariasan megmosolyogta.

Majd Ady körébe, a *Nyugat* körébe kerültem, de Adytól még mindig idegenül. A *Vér és arany* gyűjteményig kellett várnom. Ki nem állhattam a könyv címlapján a misztikus, de dilettáns Ady-portrét. Tudom, azt mondtam: Amilyen ez a kép, olyanok a versek. De nem mondtam ezt sokáig. Felcsaptam a kötetet, szemem a versre esik, melynek címe: *Sírás az Élet-fa alatt...*

Lentről néztem ős terebélyed,

Piros csodákkal rakott Élet...

stb. stb. most ez a szívembe markolt. Azóta Ady az enyém volt, én örökre Adyé. Ahol a könyvet kinyitottam, minden vers egyszerre felém zenélt. (Érdekes, hogy az *Új versekkel* szemben akkor még mindig idegenül álltam. Mindezt nem röstellem őszintén bevallani, hiszen - ha jól tudom - Móricz Zsiga is körülbelül így járt, Babits se sokkal másképp. Azt hiszem, fontos irodalomtörténeti adat, hogy az Ady-hívek sem jutottak el rögtön Adyhoz. Nevelődniök kellett hozzá. Minden kötetért külön viaskodnunk kellett. Adynak nem legértékesebb hívei, kik rögtön fölesküdték a mester szavára.)”

HLM 83.43.5. GERGELY TIBOR: Lesznai Anna

Budapest, 1900 - 1978, New York Már középiskolás korában eljárt a Galilei-Körbe, továbbá a Szellemi Tudományok Szabad Iskolájának előadásait hallgatta. Így került a Vasárnapi Kör tagjai közé. A Tanácsköztársaság után későbbi feleségével, Lesznai Annával együtt Bécsbe emigrált. Itt fél évig tanult litográfiát az Iparművészeti Főiskolán, majd karikatúrákat rajzolt a *Der Wiener Tag* című lapnak, valamint könyvillusztrációkat készített. Festményeit a Hagenbund bécsi festőegyesület állította ki. 1931-ben visszatért Budapestre, Orbán Dezső Atelier tervezőiskolájában tanított. Tagja volt a KUT-nak. 1939-ben a fasiszmus elől az USA-ba emigrált feleségével együtt. New Yorkban telepedett le, gyermekkönyveket illusztrált.

HLM 83.43.14., 83.43.13. Gergely Tibor: JÓZSEF ATTILA (ceruza)

József Attila viszonylag gyorsan jelentkezett eredeti teljesítménnyel. *Megfáradt ember* című verse (1923) mintegy tájhangulatként jeleníti meg a fáradt ember lélekállapotát, határtalan gyengédségét és szeretetvágát, míg a *Tiszta szívvel* (1925) szinte provokáló módon fogalmazza meg a mindenétől megfosztott ember végletes válaszát végletes helyzetére: „Harmadnapja nem eszek, / se sokat, se keveset. (...) Tiszta szívvel betörök, / ha kell, embert is ölök.” (Az utóbbi verset Ignóus méltatta a *Nyugatban*, Hatvany Lajos pedig úgy nyilatkozott róla, hogy belőle „fogják megismerni a kései korok, hogy mi történt az összeomlás utáni szerencsétlen nemzedékkel”.

FALUS ELEK: Könyvborító (Nyugat Könyvek)

A modern magyar tipográfia, könyv- és folyóirattervezés alapjainak megteremtése a berlini és londoni megbízásokon nevelkedett Falus Elek nevéhez kötődik. Falus tervezte a 19. század elejének híres irodalmi folyóirata, a Nyugat címlapját, majd – magyaros későszecessziós, art decóba hajló stílusban, a szöveg és díszítés máig korszerű összhangjára alapozva – a kiadó könyveinek borítóit is.

A kiállításon a Hatvany Lajos Múzeum könyvtárában és az egri Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár gyűjteményében – mely intézmény, mint második helyszín már a tervezésénél együttműködő partnerünk – található Nyugat Könyvekből néhány szép borítójú könyvet fogunk kiállítani, hogy bemutassuk azt a tökéletes harmóniát követő könyvművészetet, grafikát és tipográfiát, mely a század elejének könyvkiadását jellemeztet.

A kiállítás arra a vizuális játékokra épül, hogy a Hatvany Lajosról készült karikatúrák jellemábrázoló erejét miként tudjuk igazolni, vagy alátámasztani a Hatvanyról készült beállított műtermi és a szabad fotókon. A Petőfi Irodalmi Múzeum fotótárából ezzel a koncepcióval válogattok az alábbi fotókat, melyek az elkészült látványterv szerint kerülnek párhuzamba a grafikákkal.

FOTÓK PETŐFI IRODALMI MÚZEUMBÓL

- 5192. (közeli portré)
- 5191. (közeli portré)
- 5911. (Hungária étterem – London)
- 14.912. (lépcsőházban alulnézetből)
- 14.903. (öregkori olvasó portré)
- 14.901. (karosszékekben ülve)
- 14.899, 14.987. (íróasztalnál ülve)
- 14.888. (gondolkodó)
- 14.972 (Hatvanban Hatvany Ferencsel)
- 14.83.7. (elgondolkodva)
- 14.840. (fonott székben ülve)
- 14.863. (Oxfordban – Kellér Andor felvétele, 1947)
- 15.111. (Paul Cassirerrel 1910 k.)
- 15.120. (Thomas Mannal és Otti Zarekkel)
- 15.804. (1912 körül Hatvanban)
- 15.167. (Hatvanban ?)
- 15.168. (Hermész Villában Bécsben)
- 40101. (Székely Aladár felvétele 1910-es évek Budapest)
- 15.805. (1915-ben)
- 1744. (Márton Erzsivel Berlinben 1931 körül)
- 15.117. (Márai Sándorral, Thomas Mannal)
- 15.126. (Vértess Marcell kiállításának megnyitóján)
- 15.105. Somogyi Jolánnal – öreg-kori)
- 15.129. (Lesznai Anna)

KÖNYVEK

- Hatvany Lajos művei
- Das Verwundete Land, Zürich 1921
- Ich und die Bucher, Berlin 1910
- Die Wissenschaft des nicht. Wissenswerben, Berlin 1910
- Feleségek felesége, 1919
- A polgár válaszáton, 1927
- A vén kocsmáros és fia a kontár, 1922
- A híresek, 1913

Esztendő I-II. 1918
 Ady világa
 Nyugat könyvek.....

VERSEK A FEJHALLAGATÓKBAN

Ady Endre: Hunn, új legenda

*Hatvany Lajosnak küldöm szeretettel és hálával
 azért, mert szeret, bánt és félt.*

Minek a tanács, jóslat, aggodalmak?:
 Gesztusaim élnek, míg meg nem halnak
 S életemnek csak nézői a maiak.
 Messziről és messzire megy ez élet
 S csak: élet ez, summája ezrekének,
 Örök, magyar határ-pör, meg nem szakadott.
 S életük ez a mérsékelt csodáknak,
 Mikben mégis ős állandóság vágat,
 Hunn, új legenda, mely zsarnokin életik.
 Másolja ám el életét a gyöngye,
 Fúrja magát eléltén a göröngybe,
 Voltom, se végem nem lehet enyhe szabály.
 Ha ki király, Sorsának a királya,
 Mit bánom én, hogy Goethe hogy csinálja,
 Hogy tempóz Arany s Petőfi hogy istenül.
 Nekem beszédes költő-példák némák,
 Sem a betelt s kikerített poémák,
 Sem a mutatványos fátum nem kenyerem.
 Bennem a szándék sok százados szándék,
 Magyar bevárás, Úrverte ajándék
 S lelke: példázat, dac-fajok úri daca.
 Zsinatokat doboltam, hogyha tetszett
 S parancsoltam élükre seregeknek
 Hangos Dózsát s szapora Jacques Bonhomme-ot.
 Százféle bajnok mássá sohse váltan,
 Űtő legény, aki az ütést álltam:
 Így állva, várva vagyok egészen magyar.
 Vagyok egy ágban szabadulás, béklyó,
 Protestáló hit s küldetéses vétó:
 Eb ura fakó, Ugocsa non coronat.
 Ki voltam öreg grammás-diák korban,
 Égnek lendülten s százszor megbotoltan,
 Külön jussom: vénen is diák lehetek.
 Kalapom, szűröm, szívem förgetegben,
 Nézik a vihart, hogy ki bírja szebben
 S visszapattog róluk jég, vád és szidalom.
 Külön alkuja lehet a Halállal,
 Akit, amikor milliókat vállal,
 Nem bámitott az Élet sok, új kapuja.
 A tolakodó Gráciát ellöktem,
 Én nem bűvésznék, de mindennek jöttem,
 A Minden kellett s megillet a Semmisem.
 Én voltam Úr, a Vers csak cifra szolga,
 Hulltommal hullni: ez a szolga dolga,
 Ha a Nagyúr sírja szolgálakat követel.

József Attila: Laci bá'

Kopaszodsz és őszülsz te!
 Bölcsőbb, korod előtt hajolj!
 Zsandár sandít, bősülsz-e?
 Ne bánd, jó vagy, derülj, danolj!

Pipabagó nem ország,
 ne bomolj, ha szutyka csorog!
 Ebed szeret, vihar vág,
 kell-e más, ha meggondolod?

Forg a világ! csakhogy lenn,
 miként a megnyomott darázs,
 dong a napban, szívemben -
 dehát ez is csak hallomás.

1929. ápr.

József Attila: Thomas Mann üdvözlése

Mint gyermek, aki már pihenni vágyik
 és el is jutott a nyugalmas ágyig
 még megkérlel, hogy: „Ne menj el, mesélj” -
 (így nem szökik rá hirtelen az éj)
 s míg kis szive nagyon szorongva dobban,
 tán ő se tudja, mit is kíván jobban,
 a mesét-e, vagy azt, hogy ott legyél:
 így kérünk: Ül le közénk és mesélj.
 Mondd el, mit szoktál, bár mi nem feledjük,
 mesélj arról, hogy itt vagy velünk együtt
 s együtt vagyunk veled mindannyian,
 kinek emberhez méltó gondja van.
 Te jól tudod, a költő sose lódit:
 az igazat mondd, ne csak a valódit,
 a fényt, amelytől világlik agyunk,
 hisz egymás nélkül sötétben vagyunk.
 Ahogy Hans Castorp madame Chauchat testén,
 hadd lássunk át magunkon itt ez estén.
 Párnás szavadon át nem üt a zaj -
 mesélj arról, mi a szép, mi a baj,
 emelvén szívünk a gyásztól a vágyig.
 Most temettük el szegény Kosztolányit
 s az emberségen, mint rajta a rák,
 nem egy szörny-állam iszonyata rág
 s mi borzadózva kérdezzük, mi lesz még,
 honnan uszulkanak rák uj ordas eszmék,
 fő-e uj méreg, mely közénk hatol -
 meddig lesz hely, hol fölolvasható?...
 Arról van szó, ha te szólsz, ne lohadjunk,
 de mi férfiak férfiak maradjunk
 és nők a nők - szabadok, kedvesek
 - s mind ember, mert az egyre kevesebb...
 Foglalj helyet. Kezdd el a mesét szépen.
 Mi hallgatunk és lesz, aki csak éppen
 néz téged, mert örül, hogy lát ma itt
 fehérek közt európaiat.
 (1937. január eleje)

Lesznai Anna: Ébredés

Éltem aluvó asszonyéletemet
 Testem nem volt más: minden nyarak teste,
 Hajam a fáknak kusza lombja volt,
 Szívem a nappal leáldozott este.

És nem volt más álomra nyílt szemem
 - Hiába hajlott ködfejtő betűkre -
 Mint minden víznek és minden egeknek
 Egymásba mélyedt magalató tükre.

Bús eremben télvégi harmat gyűlt meg,
 November hóban őszi pára ült meg.
 Mindenik maggal kipergett az éltem
 És lenge lelkem lebegett a szélben.

- Te eljöttél és kiváltottál engem,
 Te csudahántó megváltó szerelmem.
 Hogy gyökeret vert tebenned a lelkem
 Én fölsikoltva önmagamra letem.

Az én karom reszket ölelve téged,
 Az én szívemre verődik beszéded:
 ...Sebzett lelkem a nyaraktól kiváltott
 Most talpig saját fájdalomban állok.

A KIÁLLÍTÁS TEMATIKUS BEJÁRÁSA

A kiállítást egy nagy teremre komponáljuk, ahol a helyszínen tudjuk megszervezni a múzeumpedagógiai foglalkozásokat, a tervezett vetélkedőt és a kapcsolódó előadásokat is.

A kiállítás három nagy egységre tagolódik, melyeket egy-egy molinó vezet be, illetve egységesít.

1. A fiatal kori indulás, a Nyugat mecénása, a tehetségek felismerője, a műkritikus
2. A pártolt tehetségek és más barátok: Ady Endre, József Attila, Thomas Mann...
3. Az irodalomtörténész és a szépíró

Valamennyi egységnél a karikatúrák és a fotók összegző jellemábrázoló erejére, illetve a hallgatható hanganyag kiegészítő információközlésére építünk. A kiállítás nem kíván sok szöveges felirattal élni, csupán az axióma szerű gondolatok jelennek meg úgy Hatvany Lajostól származók, mint a róla elhangzók.

A kiállítás egyik nagyon fontos multimédiás kelléke az a képernyővel ellátott és hangot is szolgáltató készülék, melyre olyan mélyebben kibontott 3-4 egységet szeretnénk – mintegy kisfilmet – feltenni, melyek Hatvany életútját kiemelkedően jellemzik. Ezek képi szerkesztése, hanganyagának összeállítása, azok rögzítése és vágása nagy munkát igényel.

MÚZEUMPEDAGÓGIAI TERV

0. program

Múzeumunk együttműködési közösségben van a város OLVASÓTÁBORT szervező fiatal pedagógusaival és társaikkal. Terveink szerint a nyári időszakban lebonyolításra kerülő tábor alkalmával foglalkozni fognak a kiállítást előkészítendő Hatvany Lajos életművével, de elsősorban a hozzá köthető költőkkel. Így a 2011 őszen megnyitásra kerülő kiállítás a város olvasni szerető diákjainak ismeretébe már bekerül.

I.

A kiállításhoz egy KIS LEPORELLÓT tervezünk, mely segít a gyerekeknek a kiállítás értő végigkövetésében. A füzetben feltett kérdéseknél egy kis ikon mutatja meg, hogy a feltett kérdésre a képi, a feliratos vagy a hangzó anyagban található-e meg a válasz. A kiállítás megtekintését a gyermek, de akár a kamasz és a felnőtt látogató is egy karikatúra elkészítésével zárhatja, mégpedig úgy, hogy a leporelló tartalmazni fog egy pausz lapot, melyre átmásolható lesz egy adott, a kiállításban lévő karikatúra Hatvany Lajosról (természetesen az eredeti egy másolata segítségével). Illetve az utolsó üresen hagyott, perforációval leválasztható lap lehetővé teszi egy bármelyik kiválasztott fotó alapján, hogy elkészíthető legyen egy Hatvany Lajost ábrázoló karikatúra. Az elkészített önálló karikatúra múzeumba való beküldésével pályázni lehet egy versenyen, melynek eredményhirdetése is lesz, illetve a múzeum honlapjára valamennyi alkotás felkerül majd, mint egy virtuális kiállításként.

II.

A kiállítás idején CSOPORTOS FOGLALKOZÁSOKRA is várjuk a diákokat. Ezek lebonyolításához elsősorban az kiállítás irodalmi vonatkozásaira építünk, s azokra a hanganyagokra, versekre, irodalomkritikai részletekre, melyeket a kihangosításra is alkalmas szerkezetben lesznek tárolva. Ezt a foglalkozást igyekszünk úgy összeállítani, hogy mind az általános iskolás (Petőfi Sándor, Gárdonyi Géza...), mind a középiskolás diákok (Ady Endre, József Attila...) számára adaptálható legyen.

III.

A KARIKATÚRA, mint jellemábrázoló műfaj. Elsősorban a rajzórák kiegészítéseként tudjuk kiejánlani az iskoláknak. Megkönnyíti a foglalkozás kivitelezését, hogy a műfaj maga, néhány vonallal, ceruzával is lekészíthető. Fontos, hogy bármely korosztály számára adaptálható ez a foglalkozás, hiszen a műfaj bemutatása után (vetítéses érdeklődés felkeltés és rövid történeti bemutatás egészen napjainkig) úgy az említett foglalkozató-leporelló használatával (saját karikatúra készítése Hatvany Lajosról), mint egy kiválasztott egyénről (barátról, önmagukról...) készíthető ceruzarajz.

IV.

VETÉLKEDŐ több témában az iskolák irodalomtanáraival együttműködve két fordulóban. Fontos megjegyeznünk, hogy jó tapasztalataink vannak a felkészítő tanárokkal való együttműködésben.

A Hatvany Lajos által méltatott költők és írók munkássága nem csak Hatvany Lajos szemével. Az általános iskolások számára Petőfi Sándor és Gárdonyi Géza életművére építetten, a középiskolások számára József Attila és Ady Endre költészetét a központba állítva.

1. forduló: A múzeum honlapján egy totó kitöltése, mely tartalmaz egy-két esszékérdést is. A feladatlapot csak úgy tudják kitölteni a diákok, ha ellátogatnak a múzeumba, és megnézik a kiállítást. A feladatok megoldásához olvasnivalót is ajánlunk nekik, melyek közül a nehezen elérhető szemelvényeket a honlapon közzétesszük.
2. forduló: a visszaküldött teszt alapján hívjuk be a versenyzőket a múzeumba (8-10 fő), a kiállítási térben megrendezett vetélkedőre. Itt is fontos, hogy egyenlő eséllyel vegyenek részt a gyerekek versenyben, tehát egységes ajánlott irodalommal és a kiállítás ismeretével indulnak neki a vetélkedésnek.

Az iskolákkal való kapcsolatfelvétel már szeptemberben elkezdődik egy múzeumpedagógiai tanévnnyitó keretében, ahol felhívjuk a készülő kiállításra és a kapcsolódó programokra a figyelmet. A programok a városi kulturális programfüzetben, a városi ingyenes újságban és a város kulturális honlapján is hirdetve lesz a hagyományos módszerek mellett.

KÖZÖNSÉGHASZNOSÍTÁSI PROGRAM, A KIÁLLÍTÁSHOZ TERVEZETT EGYÉB PROGRAMOK

Felolvasó estek: Sikeres pályázat esetén két felolvasó estet is terveznénk. Az egyik Hatvany Lajos írásait, leveleit, kritikáit, irodalomtörténeti értekezései, és saját szépirodalmi műveit vonultatná fel. A másik az életéhez köthető barátok, vagy az általa támogatott alkotó művészetét mutatná be. (Ady Endre, József Attila, Thomas Mann, Lesznai Anna, Bródy Sándor, Karinthy Frigyes, Tóth Árpád... de Hatvanban fontos néhány percre felidézni Lesznai Anna emlékét is, hiszen ő Hatvany unokatestvére volt, és kép hagyatékát a hatvani múzeum őrzi) A sok szöveg feloldásaként Bartók Béla életműve és a kor zeneművészete idézhető még fel, így egy-két zenei blokkal teljedne ki a két est. Ebben az esetben a tiszteletdíjak nagyban befolyásolják terveink sikerét.

Előadás: A karikatúráról és a század eleji élclapokról. Felkérendő előadó: Buzinkay Géza
Az előadások szervezésében partnerünk a Tájak Korok Múzeumok Baráti Köre

HAGYOMÁNYOS KIADVÁNY

A kiállításhoz leporellószerű vezető készül, mely a felvázolt három-4 témát mutatja be rövid szövegekkel és természetesen elsősorban a kiállításon bemutatott karikatórákkal és a mellérendelt fotókkal. Hatvany Lajos életútja, a hozzá köthető jeles magyar és európai írók, költők, művészek kapcsolatának bemutatása, a kiállításra építetten. A vezető vizuális megjelenése megegyezik a kiállítás fekete-fehér-szürke színvilágával.

A KIÁLLÍTÁS A KÉT TOVÁBBI HELYSZÁNON

Az egri (Dobó István Vármúzeum, Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár) illetve a balatonfüredi (Füredkult – Városi Múzeum) helyszínen a kiállítás mindig egy kicsit átalakul. kiegészül a helyi kapcsolódási pontokkal. Nem a csak a képanyag, de az ajánlott múzeumpedagógiai és közönségkapcsolati programok idomulnak a helyi irodalmi múlt és a befogadó intézmény igényeihez. Az ezekre vonatkozó tervek még alakulóban vannak, hiszen a két kiállítás megvalósulása már 2012-re esik.

MUNKATÁRSÁK, EGYÜTTMŰKÖDŐ PARTNEREK

Korzim Erika – iparművész, kulturtörténész
H. Szilasi Ágota – művészettörténész – Hatvany Lajos Múzeum, Hatvan ill. Dobó István Vármúzeum, Eger
Csintalan András – látványtervező, grafikus – Dobó István Vármúzeum, Eger
Lukács Ágota – Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest
Oroszi Katalin – Bródy Sándor Könyvtár, Eger
Ács Anna – Balatonfüred – Városi Múzeum
Révész Ferenc – hangtechnika
Majoros Tamás – nyomdai tervezés, kivitelezési munka
Pataki Katalin – történész – Hatvany Lajos Múzeum, Hatvan
Szalainé Király Júlia – irodalomtörténész – Dobó István Vármúzeum, Eger
Buzinkay Géza – Eszterházy Károly Főiskola, Eger
és még várhatóan sokan mások